

TÜRKİYE EKONOMİSİNİN DÜNYA EKONOMİSİNDEKİ PAYI VE DIŞ KAYNAK KULLANIMI

Ahmet YETİM

Türkiye ekonomisi küresel ekonomi ligine özellikle son 30 yılda süratle entegre oldu.

Ekonomi 1980 yılında; ihracatın 2.9, ithalatın 7.9 milyar dolarlık ve yurt içi üretim ve tüketime dönük düzeyinden, 2009'da ihracatın 102.2, ithalatın 140.8 milyar dolara ulaştığı küresel bütünleşmenin tamamlandığı bir evreye geldi.

Bu tabloyla Türkiye ekonomisi, 2009 yılı itibariyle dünya liginde yaklaşık 880 milyar dolarlık GSYİH'sıyla 16. sırada yer alıyor.

Kriz yılı olan 2009'da dünyanın en büyük ekonomileri arasında olan Çin, Hindistan gibi uzakdoğu ülkelerinin milli gelirinde önemli artışlar yaşanırken ABD, Japonya ve Almanya gibi ülkelerin milli geliri ise azaldı.

Satın alma gücü paritesine göre, 2009 yılında milli gelirini yaklaşık 798,7 milyar dolar artıran Çin'in milli geliri 8,8 trilyon dolara çıkarken, ABD GSYH'sı 185,2 milyar dolar gerilemesine rağmen 14,3 trilyon dolarlık yıllık milli geliriyle dünya ekonomi liginde ilk sırayı korudu.

Ancak ABD ile Çin arasındaki fark 6,5 trilyon dolardan 5,5 trilyon doların altına indi.

ABD ve Çin'i 4,2 trilyon dolar ile Japonya üçüncü, 3,5 trilyon dolarla Hindistan dördüncü, 2,8 trilyon dolarla Almanya beşinci, 2,1 trilyon doları geçen milli gelirleriyle İngiltere, Rusya ve Fransa sırasıyla altıncı, yedinci ve sekizinci, Brezilya 2 trilyon doları aşan milli geliriyle dokuzuncu, İtalya 1,74 trilyon dolarlık milli gelirle onuncu, 1,47 trilyon dolarlık milli gelirle Meksika onbirinci, 1,36 trilyon dolarlık milli gelirle Güney Kore ve İspanya sırasıyla onikinci ve onüçüncü, Kanada 1,28 trilyon dolarlık GSYH ile ondördüncü sırayı aldı.

Satın alma gücü paritesine göre, 25 büyük ekonomi içinde Çin, 2009 yılında milli gelirini 798,7, Hindistan 228,3, Endonezya 52,7 milyar dolar artırırken, ABD'nin milli geliri 185,2, Japonya'nınki 176,6, Rusya'nınki 154,1, Almanya'nınki 112,2 milyar dolar düştü.

Buna göre, BRIC ülkeleri olarak adlandırılan Çin, Hindistan, Rusya ve Brezilya, dünyanın en büyük 10 ekonomisi içinde yer aldı. Verilere göre, Çin 2., Hindistan 4., Rusya 7., Brezilya 9. sırada bulunuyor. Gelişmiş 7 büyük sanayi ülkesinden ABD 1., Japonya 3., Almanya 5., İngiltere 6., Fransa 8. sırada bulunurken, İtalya 10., Kanada ise 14. sırada kaldılar.

Endonezya, 2009 yılında milli gelirini 52,7 milyar dolar artırınca, Türkiye'yi geride bırakarak 962,5 milyar dolarla 15. sıraya yükseldi.

Türkiye, 2008 yılında, satın alma gücü paritesiyle 913 milyar dolarlık GSYH ile 15. sırada yer almıştı.

Türkiye ekonomisinin dünyanın önemli ekonomileri arasında yer almaya başlamasında; önemli oranda iç tasarruf açığı vermesine rağmen özelleştirme, portföy yatırımları, dış borçlanma gibi kaynak girişleriyle (kriz yılı olan 2009 hariç) yılda ortalama yüzde 6 ve üzerinde büyüme sağladı.

Nitekim 2007 yılında 36,6 milyar dolar fazla veren sermaye ve finans hesabı, 2008 yılında da 36,4 milyar dolar fazla vermiştir. 2008 yılının ilk üç çeyreğinde 37,5 milyar dolar sermaye girişi olurken, son çeyreğinde ise 1,1 milyar dolar tutarında sermaye çıkışı kaydedildi.

Küresel kriz nedeniyle likidite daralması ve belirsizliklerin artması ve bu sürecin özellikle portföy ve diğer yatırımları olumsuz etkilemesi, 2008 yılının son çeyreğinde yaşanan sermaye çıkışlarının temel belirleyicileri oldu.

Küresel krizin etkilerinin daha yoğun hissedildiği 2009 yılının ilk on ayında ise sermaye girişleri 2,2 milyar dolarda kalmıştır.

Bu dönemde, doğrudan ve portföy yatırımlarında sırasıyla 5,6 ve 0,6 milyar dolar tutarında giriş, diğer yatırımlar kaleminde ise 4,7 milyar dolar çıkış gerçekleşmiştir.

2008 yılında net doğrudan yabancı yatırımlar 15,8 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. Aynı yıl yurtiçinde 18,3 milyar dolarlık yabancı yatırım gerçekleşirken, yurtdışında 2,5 milyar dolarlık doğrudan yatırım gerçekleştirilmiştir.

2009 yılının ilk on ayında ise net doğrudan yabancı yatırımlar geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 59 oranında azalarak 5,6 milyar dolar olmuştur.

Söz konusu dönemde, yurtiçinde 6,6 milyar dolar tutarında doğrudan yatırım gerçekleşirken, yurtdışında 1 milyar dolar tutarında doğrudan yatırım yapılmıştır.

Böylece, küresel ölçekte portföy yatırımlarında önemli oranda çıkışların yaşandığı bir dönemde, Türkiye'ye 2009 yılının ilk on ayında düşük düzeyde de olsa giriş olmuştur.

Diğer yatırımlar kalemi, 2008 yılında küresel piyasalarda yaşanan kredi sıkışmasına rağmen 0,6 milyar dolar artarak 24,6 milyar dolara ulaşmıştır.

Bununla birlikte 2008 yılının Ocak-Ekim döneminde 29,5 milyar dolar giriş gerçekleşen diğer yatırımlar kaleminde, 2009 yılının aynı döneminde bankalar ve banka dışı kuruluşların yurtdışından kullandıkları kredilerde net borç ödeyici konumuna geçmesi nedeniyle 4,7 milyar dolar çıkış kaydedilmiştir.

Diğer yatırımların alt kalemleri incelendiğinde, krediler kaleminin 2009 yılının ilk on ayında 14,3 milyar dolar azaldığı ve söz konusu azalışın bankaların ve banka dışı kuruluşların yurt dışından sağladığı kredilerde yaşanan sırasıyla 6,5 ve 8,4 milyar dolar tutarındaki düşüşten kaynaklandığı gözlenmektedir.

2008 yılının ilk on ayında reel sektörde faaliyet gösteren şirketler 42,4 milyar dolar tutarında uzun vadeli kredi temin ederken, 19,5 milyar dolar tutarında kredi borcu ödemişlerdir.

2009 yılının aynı döneminde ise şirketlerin temin ettiği uzun vadeli kredi 19,3 milyar dolara düşerken, yaptıkları geri ödeme 27,5 milyar dolara ulaşmıştır.

Böylece, 2008 yılı Ocak-Ekim döneminde net 22,9 milyar dolar dış finansman kullanan reel sektör, 2009 yılının aynı döneminde 8,2 milyar dolar net ödeme gerçekleştirmiştir.

Bu dönemde, reel sektörde faaliyet gösteren şirketlerin net borç ödeyicisi durumuna gelmelerinde, iç talepteki düşüş, ileriye yönelik belirsizlikler ve uluslararası piyasalarda kredi bulma zorluğu gibi nedenler etkili olmuştur.

Bu gelişmeler sonucunda, 2009'un ilk on ayında Türkiye'nin 7,9 milyar dolar tutarındaki cari açığının, 2,2 milyar doları sermaye girişinden, 5,7 milyar doları ise açıklanamayan döviz girişlerinin yer aldığı net hata ve noksan kaleminden finanse edilmiştir.

Global ekonomik kriz, uluslararası sermaye hareketlerinin önemli ölçüde daralmasına ve borçlanma imkanlarının azalmasına yol açmıştır.

Uluslararası sermaye hareketlerinin önümüzdeki dönemdeki seyri konusunda da önemli belirsizlikler söz konusudur.

2008 yılının tamamında rezerv hariç 35,3 milyar dolar olarak gerçekleşen sermaye ve finans hesabının, küresel krizin ülkemizde ağırlıkla hissedildiği 2009 yılında büyük oranda azaldığı ve 3,4 milyar dolar olarak gerçekleştiği görülmektedir. Ancak sermaye hareketlerinin yeniden hızlanarak üç yılda 60 milyar Doları aşabileceği görülüyor.

Bu kapsamda, 2009 yılında 6,7 milyar dolara gerileyen doğrudan yatırımların, önümüzdeki üç yıl ortalama 10 milyar doların üzerine çıkmasını mümkün olacaktır. Bu süreçte portföy yatırımlarının da 2,5-3.0 milyar dolar seviyelerine çıkacağı öngörülmekte.

Artan dış kaynak girişleri ekonomide büyümenin temposunu da arttırmaktadır. Bu nedenle iç tasarruf açığının yüksekliği de dikkate alınarak orta-uzun vadeli dış kaynak girişini arttıracak önlemler üzerinde çalışılmasında yarar bulunmaktadır.